

ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА В ТЕХНОТРИЛЕРІ М. КІДРУКА «БОТ. АТАКАМСЬКА КРИЗА»

У статті розглянуто жанр технотрилеру, як новий жанр української літератури. Розглянуто різноманітні групи слів іношомовного походження, які пропонують Лисенко, Кьоран, Степанюк. Проаналізовано, які групи іношомовної лексики функціонують в першому технотрилері М. Кідрука «Бот. Атакамська криза».

Ключові слова: трилер, технотрилер, жанр, сучасна література, іношомовна лексика.

Літературознавці досить довго не звертали увагу на такий різновид прози як трилер. Дослідники, простежуючи історію цього жанру, аналізують його морфологію, проводять дослідження контактних і типологічних сходжень у творах різних авторів. Вони намагаються розгадати півторастолітню популярність трилеру. Проте більшість досліджень об'єднує одне: трилер розглядають як жанр масової літератури, адже його характерними ознаками є напружені ситуації, динамічний розвитку сюжету, відсутність описів та відступів, боротьба зі злом, що представлені у вигляді широкого діапазону – від фантастичних істот до банальних злочинців [7].

Літературознавча енциклопедія подає таке визначення: «Трилер – жанр кіно та літератури, в яких специфічні засоби повинні викликати у глядачів або читачів почуття співпереживання, пов'язане з емоціями тривожного очікування, невизначеності, хвилювання чи страху» [12, с. 499]. В основу терміну «трилер» лягло англійське слово “thrill”, що означає «тремтіння», або «нервово збудження». Виходить, що головна задача трилеру – викликати шквал емоцій у читача [14].

Тематично трилер поділяють на такі піджанри: авіаційні трилери; комедійні; еко-трилери; шпигунські трилери; трилери-дослідження; юридичні трилери; медичні; політичні; трилери про наймаців; містичні трилери; релігійні; психологічні трилери; технотрилер [8].

Проте технотрилер є досить великою категорією і заслуговує повного статусу окремого жанру. Твори цього жанру перетинаються з науковою фантастикою, в них передові технології завжди грають ключову роль в передумовах і вирішенні конфліктів. Вони зосереджені навколо кібервійни, високотехнологічного шпигунства, хакерів, штучного інтелекту тощо. Теми технотрилерів часто пов'язані з новими технологіями, а також із загрозою, яка нависла від них,

якщо вони раптом потраплять в чужі руки. Технотрилери поєднують у собі науку й технології з напруженими та відчайдушними захопленнями контролю в нашому все більш децентралізованому цифровому світі [14].

Українська література XXI століття намагається відобразити технологічний прогрес та сучасні соціокультурні тенденції. Саме жанр технотрилера розкриває ці проблеми, а тому починає набирати популярності в сучасній українській літературі. Він поєднує елементи наукової фантастики, технологічного прогресу та напруги, створюючи світ, який здатен захопити читача.

Технотрилер досліджує взаємодію людини з реально існуючими технологіями, а насамперед – фатальні помилки у цій взаємодії, що можуть призвести до техногенних катастроф. Цей жанр використовує теми наукової фантастики, воєнної повісті, пригодницького роману та специфічні засоби, притаманні трилерам, які повинні викликати у читачів тривожне очікування, тривогу, страх [11].

Основна риса технотрилера – акцент на передових технологіях та їх впливі на суспільство і людей. Автори цього жанру використовують широкий спектр науково-технічних концепцій, таких як штучний інтелект, кіберпростір, біотехнології та інші, щоб створити непередбачувані та феєричні сюжети. Ці технологічні аспекти відображають не лише можливості й ризики, пов'язані з їхнім використанням, і створюють атмосферу напруження та неспокою у тексті.

Технотрилери часто розглядають актуальні проблеми етики та моралі в сучасному технологічному світі. Вони порушують питання про кордони між людиною та машинами, приватність в інтернеті, моральність використання нових технологій, а також можливі наслідки їхнього зловживання.

До характерних рис цього жанру можемо додати наступні: користування науковими та документальними даними; динамічний та гострий сюжет; технологічні небезпеки; загадки, містичні події, таємниці; психологічні та емоційні конфлікти [10].

Прикладами українських технотрилерів виступають романи Максима Кідрука «Бот. Атакамська криза», «Твердиня», «Жорстоке небо». Ці романи поєднують наукові дослідження, технологічні новинки та захопливі сюжети, що стимулюють читачів міркувати про майбутнє.

Макс Кідрук – відомий український письменник, який вважається одним з основоположників жанру технотрилера в Україні. Його творчість часто описують як захопливе поєднання наукової фантастики, трилера та пригодницької літератури. Особливість Кідрука полягає у тому, що він вміло використовує наукові дослідження і технологічні новинки, щоб створити напружені сюжети, що пов'язані з актуальними темами сучасності.

Кідрук детально досліджує факти, за допомогою яких створює правдоподібні та захопливі наративи. В його книгах часто описуються складні описи природних явищ, наукові експерименти та технологічні інновації, що збільшують відчуття реальності. До того ж Макс Кідрук активно використовує свій особистий досвід мандрівника, що додає автентичності його описам різних куточків світу і збагачує культурний контекст його історій. Це допомагає читачеві краще зануритися в атмосферу книги і відчути себе частиною пригоди.

У 2012 році в українській літературі з'явився перший трилер «Бот. Атакамська книга» Макса Кідрука. На момент видання книга займала 16-ту позицію за рейтингом мережі книгарень «Є», проте вже за 2 тижні після початку продажів їй вдалося піднятися на 2-ге місце. Гостросюжетний технотрилер поєднав у собі сучасні технології, психологію та «екшн». Хоча події й вигадані, але природа, місця, техніка, зброя, фізіологічні особливості живих організмів повністю реальні [3]. У своїй післямові автор зазначає: «Не пам'ятаю точно, коли зародився задум цього роману. Остаточно ідея написати «Бот» викристалізувалася взимку 2010–2011 рр., більшу частину якої я провів у Сахарі» [2, с. 522]. На думку автора, технотрилер – це реальність найближчого майбутнього [3].

Важливим аспектом цього технотрилеру є іншомовна лексика, яка додає літературному твору реалістичності та автентичності. Вона допомогла автору створити атмосферу майбутнього, науково-технічного середовища. Терміни зі сфери науки, технологій та інформаційних технологій допомагають занурити читача у світ передових досягнень. Наприклад, терміни «штучний інтелект», «кібернетика» чи «віртуальна реальність» точно передають сенс новаторських технологій, що використовуються у вигаданих уявних світах.

Ішомовна лексика – це слова з інших мов, які не повністю засвоєні мовою, що їх запозичила, сприймаються як чужорідні й зберігають ознаки свого походження. Це виявляється у їхній формі, та семантиці [13].

С.М. Мельник вважає, що іншомовні слова в сучасній художній літературі є «засобом стилізації, створення своєрідного «мовного колориту», інфільтрації іншомовної культури та мови в українську дійсність» [6, с. 187]. Вони допомагають авторам яскравіше, по-сучасному донести до читача певну інформацію.

Лінгвісти, мовознавці досліджують мовну природу іншомовної лексики, етапи її входу у мову, шляхи запозичень, функціонування, рівень адаптації, лексичний склад сучасної української літературної мови, та пропонують різноманітну тематику слів іншомовного походження [1].

Наприклад, Г. Кьорян поділяє іншомовну лексику на такі групи: лексика народного побуту, слова, що позначають природні явища, рельєф, рослинний та тваринний світ та лексеми професіоналізми [4].

О. Лисенко запропонувала свою класифікацію іншомовної лексики: хімія, фізика, математика, машинобудування, металургія, поліграфія, будівництво, медицина, сільське господарство, столярство, гірничя, морська, військова, текстильна справа, спорт [5].

О. Степанюк подає більш розширену класифікацію, в якій зосереджує свою увагу на такі лексико-семантичні групи слів іншомовного походження: лексика, пов'язана з суспільно-державним ладом; назви осіб; побутова лексика; назви ігор, фігур; спортивна лексика; літературно-мистецька лексика; назви понять, пов'язаних із наукою та освітою; назви будівель, споруд, приміщень та їх частин; назви установ, підприємств, закладів; назви засобів пересування; назви шляхів сполучень; назви, пов'язані з військовою справою; назви числових понять; назви мір; форми звертання; релігійна лексика; абстрактна лексика; лексика, що характеризує

почуття, стан, поведінку людини; різне (слова, які не можна віднести до зазначених вище тематичних груп) [9].

Варто зазначити, що іншомовна лексика технотрилеру «Бот. Атакамська криза» зокрема використовується для характеристики героїв та їх соціокультурного середовища. Спеціалізовані терміни й мовленнєві особливості дозволяють підкреслити професійну експертизу персонажів, їхню належність до певних соціальних груп або культурних середовищ. Наприклад, такі терміни як «хакер» або «програміст» можуть допомогти відтворити образ головного героя технотрилера як компетентного у сфері інформаційних технологій. Крім того, іншомовні елементи мають інтригуючу функцію, змушують читача зацікавитися тим, що відбувається в сюжеті. Незнайомі терміни чи фрази створюють ефект таємничості та загадковості, що стимулює бажання продовжувати читати, щоб розкрити їхнє значення та вплив на події.

Аналізуючи різноманітні класифікації слів іншомовного походження, можемо виокремити такі лексико-семантичні групи, що функціонують у технотрилері Макса Кідрука «Бот. Атакамська криза»:

1. Назви осіб: *аміго, сеньйорита, сеньйор, піжон, америкос, бразилійка, хедхантер, фелла, мафіозі, джентльмен, програміст, вундеркінд, психіатр, конвоїр, фізіолог, лікар-дантист*: *Поговори із цим **піжоном**. Він мені нічого не пояснює* [2, с. 42]. *Америкос накивав п'ятами? Не може бути* [2, с. 74]. *Власне, Джеймі Макака й був **мафіозі**. Певна річ, за скромними північночильськими мірками* [2, с. 201].
2. Назви будівель і закладів, частин будівель і прибудов: *лабораторія, кафетерія, супермаркет, корпус, кабінет*: *Ральф привів Тимура до «EN-3», до **кафетерію**, з якого почалася екскурсія* [2, с. 159].
3. Назви транспортних засобів і їхніх частин: *«тойота», джип, «фольксваген», бампер, радіатор, ескалатор, «Тойота Тундра», «Туарег», кроссовер, мотоцикл, пікап, «Шевроле», «Ямаха»*: *Через сорок хвилин «**Тойота**» проминула сонне містечко Бакедано, і Тимур задрімав...* [1, с. 73]. *Завдяки таким змінам елегантний **джип** від «**Фольксваген**» став схожим на щось середнє між...* [2, с. 78].
4. Назви шляхів сполучень: *траса, шосе*.
5. Термінологія засобів масової комунікації та інформаційних зв'язків: *бот, логін, акаунт, лептоп, файл, інтерфейс, вай-фай, інтернет, тач-пад*: *Зарядний пристрій від **лептопа** лежав у сумці, яку Тимур здав у багаж ще в Києві* [2, с. 69]. *Тимур повів пальцем по **тач-паду**, збираючись відкрити й прочитати лист* [2, с. 66].
6. Медична термінологія: *інфаркт, лихоманка, ін'єкція, дегідратація*: *«З огляду на все він помер від **дегідратації** (цілковитого зневоднення)»* [2, с. 284].
7. Назви продукції нехарчового вжитку: *наркотики, марихуана, кокаїн*: *Потаємною слабкістю Текіто була **марихуана*** [2, с. 17].
8. Військова лексика: *«Раптор», «Ремінгтон», «Мінітан», «Матнум», ноктовізор, протигаз, револьвер, авіаносець*: *«**Раптори**» навчені діяти роєм: вони можуть спільно вражати ціль, прикривати один одного майже без втручання з боку пілотів тощо* [2, с. 114]. *Повз*

Тимура сірими тінями промчали, притискаючи «Ремінгтони» до грудей, двоє африканців [2, с. 117]. «Мінігани» роблять по 840 та 973 постріли відповідно, проте жодна куля не чіпає ботів [2, с. 180].

9. Назви комп'ютерної техніки та технології; назви офісної техніки та канцелярського приладдя: *медіа-плеєр, камера, компілятор, рація, програма-антидот, монітор, екран.*
10. Назви електротехніки: *генератор, радіостанція, рефрежиратор, прожектори.*
11. Лексика, пов'язана з економікою, банківською справою та фінансами: *інвестиції, долар: «П'ятеро загинуло, ціле селище зникло бозна-куди, а ви теревените про якісь інвестиції»* [2, с. 264].
12. Наукова термінологія: *фрактал: «Нерідко можна почути, що **фрактали** – це найгарніший вияв хаосу»* [2, с. 369].
13. Форми звертання та вигуків: *о'кей.*
14. Іншомовні терміни: *Математичний опис більшості фізичних систем реалізується на основі **ітерації** простих формул...* [2, с. 137].

Технотрилер, як новий жанр, відкриває перед українськими письменниками широкі можливості для висвітлення сучасних технологічних та суспільних реалій. Варто зазначити, що він також може сприяти зближенню читачів із різних суспільних груп та культурних середовищ. Макс Кідрук, видатний представник українського технотрилера, відіграв значну роль у формуванні та популяризації цього жанру в українській літературі. Його роман «Бот. Атакамська криза» відзначається унікальним поєднанням сучасних технологій, наукових досліджень та напруженого сюжету, що є характерною рисою технотрилера. Кідрук вдало використовує іншомовну лексику, зокрема англійські слова та терміни, що додає автентичності та реалістичності оповіді, враховуючи технологічний контекст сюжету.

Іншомовна лексика в сучасному художньому тексті є засобом стилізації, створення своєрідного мовного колориту, що дає змогу авторам яскравіше і влучніше донести до читача інформацію. Технотрилер М. Кідрука «Бот. Атакамська криза» – багате джерело для аналізу іншомовної лексики, яка безпосередньо пов'язана з новітніми технологіями. Дослідження такої лексики у технотрилері розширює наше уявлення про мовні можливості та виклики, з якими стикаються автори та перекладачі при роботі з міжнародними та технологічно зорієнтованими текстами.

Список використаних джерел

1. Гудима Н. Лексико-семантичні групи слів іншомовного походження (на матеріалі української постмодерністської прози) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/1127/pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
2. Кідрук М. Бот. Атакамська криза: / Макс Кідрук. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2023.– 544 с.

3. Кідрук М. Технотрилер – реальність найближчого майбутнього [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://comiccon.kiev.ua/maks-kidruk-tehnotriler-real-nist-pajblizhchogo-majbutnogo/>.
4. Кьорян Г.В. Романізми в українських говорах Хустищини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г.В. Кьорян. – К., 2001. – 20с.
5. Лисенко О.А. Освоєння німецькомовних запозичень в українській нвуковотехнічній термінології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / О.А. Лисенко. – Х., 1999. – 21с.
6. Мельник С.М. Іншомовна лексика як джерело лексичних інновацій у художній прозі кінця XX – початку XXI століть. Лінгвістика. зб. наук. праць. Луганськ: ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2010. № 2 (20). С. 186–193.
7. Охріменко А.С. Трилер як тип тексту: теоретичний аспект // Мова і культура. – 2011. – С. 394–400.
8. Панасовська А. Лінгвостилістичні особливості жанру трилер та їх особливості при перекладі: гендерний аспект (на матеріалі романів тесс геррітсен «хірург» та томаса гарріса «сходження ганнібала») [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/46998/1/Панасовська_дипломна_робота.pdf.
9. Радецька А. Зінько О. Технотрилер у сучасній українській літературі [Електронний ресурс] – Режим доступу: [file:///C:/Users/HP/Downloads/9021-31916-1-PB%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/9021-31916-1-PB%20(4).pdf).
10. Степанюк О.В. Стилiстичнi функцiї запозичень у поетичнiй творчостi Л. Костенко: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / О.В. Степанюк. – К., 1997. – 20с.
11. Технотрилер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Технотрилер>.
12. Трилер // Літературознавча енциклопедія: у 2-х т. / авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. Київ: Академія, 2007. Т. 2. 499 с.
13. Українська мова. Енциклопедія [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [http://litopys.org.ua/ukrmova/um192.htm#:~: text.](http://litopys.org.ua/ukrmova/um192.htm#:~:text=)
14. Konisberg I. The complete film dictionary. New York: New American Library. 1987. URL: <https://archive.org/details/completefilmdict00koni/page/364/mode/2up?q=thriller>.